

מקור דין מחיצה בביהכ"נ ושעור גובהה

מאת הרב משה פיינשטיין

ק"ש מקומות במדינתנו שהתחילו לפרוץ בענין המחיצה שבין אנשים לנשים בבית הכנסת שנשאר לנו למקדש מעט, ולא חשוד שיעברו שם אדינא, כי אם מחסרון ידיעת חומר האיסור, לכן צריך לבאר מקור הדין וחומר האיסור ושעור גובה המחיצה אליבא דהלכתא.

עצם הדין שאף אם האנשים הם בצד אחד והנשים בצד אחר אסורין הם להיות בלא מחיצה נראה שהוא דינא דאורייתא. וראיה מסוכה דף ג"א. הקשו שם בגמרא על הגוזזטרא שעשו במוצאי יו"ט הראשון של חג כדי להושיב הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה: הכתיב, הכל בכתב¹, שאסור להוסיף שום דבר בבנין הבית והעזרה. ותי' רב דקרא אשכחו שצריך להבדיל אנשים מנשים וכדפרש"י ע"ש. ופשוט שכונת התירוצי הוא, שלכן הוא כמפורש שצריך לעשות הזיוני והגוזזטרא ולא הוצרך הדבר להאמר ע"י גד החוזה ונתן הנביא שהודיעו להם מלאכת התבנית. אילו היה רק איסור מדרבנן ודאי א"א לפרש דדינא דרבנן ידחה איסור "הכל בכתב", שהוא מדאורייתא. כמפורש בחולין דף פ"ג דמזה ידעינן דלא בעינן כסוי הדם במוקדשין אלא הוא איסור מדאורייתא ולכן הוא כמפורש להבדיל בין אנשים לנשים.

וכן משמע בירושלמי סוכה פ"ה ה"ב, שאמרו על זה שעשו התיקון בהוספה על הבנין: ממי למדה, מדבר תורה, עיי"ש. אלמא שהוא נקרא דבר תורה. ואף שאינו אלא קרא בדברי קבלה יש למילף שפיר, שהרי לא בא הקרא לחדש איסורין, שנאמר לא ילפינן, אלא שיספידו כדין התורה, אנשים לבד ונשים לבד. וכמו שלמדנו כמה דינים ממעשיהם של הנביאים והשופטים והמלכים שהוזכרו בקראי דדברי קבלה.

ועיין בתוס' זבחים דף ל"ג, שמפורש בדבריהם, שבשביל איסור דרבנן

(1) דברי הימים א כח, יט.

אין להוסיף, שכתבו ליעבד מפשש כדי לקיים סמיכה באשם מצורע ולא יצטרכו לבטלו מצד גזירה דירבה בפסיעות, א"א, משום דירבה בפסיעות גזירה דרבנן בעלמא היא וקרי כאן הכל בכתב, עיי"ש, שהגוזזטרא היא דאורייתא כמו שבארתי. אמנם יש לעיין בזה שכתב מהרש"א בחידושי אגדות טעם אחר על תירוצי הגמ' דקרא אשכחו, דלפי שזה התיקון לא היה צורך עבודת המקדש אלא לאפשרי מאיסורא דערוה, איגנו בכלל הכל בכתב. כוונתו לכאורה, שהכל בכתב נאמר רק על דברים שעושין לצורך עבודת המקדש ולא על דברים שעושין בשביל שאר ענינים. ולכאורה יש ראייה לדבריו. הרא"ש פ"ב מ"ג דמדות, והובא בכ"מ פ"ה מבית הבחירה, ה"ג, מדבר בצורך הסורג שהוא להתיר איסור טלטול בשבת משום שהיקף הר הבית לא מהני, דהוי הוקף ולבסוף פתח, וא"כ יקשה הא הכל בכתב, ואיך יכלו לעשות הסורג בשביל זה, וכאן אין לומר כיון שצריך לטלטל הוא כמפורש שצריך לעשות הסורג, שהלא מדאורייתא אין שום איסור לטלטל, כיון שעכ"פ הוא מוקף. לכן צריך לומר לכאורה, שכיון שאינו בשביל העבודה אלא משום איסור שבת אינו בכלל הכל בכתב כסברת מהרש"א. וא"כ אין ראייה שהוא איסור דאורייתא, שהרי אף אם הוא רק מדרבנן אין איסור הכל בכתב. אבל אי אפשר לומר כן, שהרי גם להוסיף בשביל כסוי הדם אינו לצורך העבודה, ומ"מ אמרו בגמרא שבשביל איסור הכל בכתב אין כסוי הדם במקדשין. ועוד, למה הוצרך רב לתרץ משום דקרא אשכחו, גם בלא קרא היה להם לעשות את התיקון כמו שעשו את הסורג בשביל היתר טלטול, ולעצם איסור קלות ראש עם הנשים לא צריך למקרא זה להשמיענו שאסור מיהא מדרבנן. אלא ודאי שצריך לומר שזה הוא כמפורש, שצריך להבדיל בין אנשים לנשים גם מדאורייתא, והוא כנאמר לגד החוזה ולנתן הנביא לעשות הגוזזטרא. ואין להקשות מגלן מן התורה שיהיו שם נשים? הלא בהקהל ודאי היו צריכים להיות שם אנשים ונשים, וא"כ צריך היה לעשות הזיזין לגוזזטרא וממילא מותרין גם בכל חג לעשות כן בשביל שמחת בית השואבה. ועיין בהגהות הריעב"ץ, שכל הקושיא "הכל בכתב" היה בשביל הזיזין שהם קבועים, וממילא היה זה לכל חג, ומצד הגוזזטרא אין איסור. אך אף אם נאמר דלא כהריעב"ץ, שאסור מצד הכל בכתב אף שלא בקביעות, וכדמשמע מהא דר"פ כסוי הדם, נמי ניחא, כיון שנאמר שרשאין לעשות תוספת זו אין שייך לחלק בין הימים ויש להתיר בכל עת. וכדי שלא יקשה להרא"ש, איך היה מותר לעשות סורג להתיר איסור טלטול מדרבנן, כיון שבכל אופן אסור להוסיף מצד הכל בכתב, צריך לומר דבר חדש, שהאיסור להוסיף מצד הכל בכתב הוא רק בעזרת נשים, ולא בחיל ושאר הר הבית, לכן היה מותר לעשות את הסורג להתיר הטלטול אבל בעזרת

נשים שיש איסור הכל בכתב, הוצרך רב לומר משום הקרא שהוא כמפורש. וראיה גדולה שיש לחלק בין עזרת נשים לחיל ושאר הר הבית אף שלכאורה דין אחד להם מדאורייתא, היא מזה שמצינו שחלוקין לענין איסור בנין עץ להרבה ראשונים. הרי שיטת הרמב"ם פ"א מביה"ב ה"ט, כפי הסבר הראב"ד שם שאסור אפילו בעזרת נשים, וכן סובר הראב"ד בעצמו בסוף פ"ו מהל' ע"ז, שהרי תירץ על בימה של עץ שעשו למלך בעזרת נשים, כמפורש בסוטה דף מ"א, שהיה מותר, מחמת שלשעתה היתה, וכן הגוזזטרא שהקיפו בעזרת נשים בשמחת בית השואבה, שלשעתה היתה, ולא כמו שהוא סובר בהל' ביה"ב, וכן הביא הראב"ד בפירושו לתמיד פ"א דף כ"ז, בשם תוס' צרפת בשם ר' אלחנן בהר' יצחק ור' יצחק אביו, שיש איסור בנין של עץ אף בעזרת נשים, א"כ קשה טובא מהסורג שהיה מעץ, כמו שפירש רש"י ביומא דף ט"ז, וכן פירשו הר' שמעיה והרע"ב, מדות פ"ב מ"ג, ובכ"מ פ"ה מביה"ב ה"ג, ולא מצינו מאן דפליג. לכן מוכרחין לומר שעזרת נשים חמורה לאיסור עץ ולא החיל ושאר הר הבית, ולכן יכלו לעשות שם הסורג מעץ. א"כ גם לענין הכל בכתב" שייך לחלק, שרק בעזרת נשים צריך הכל בכתב ולא בחיל ושאר הר הבית. ואף שלענין איסור עץ יש לתרץ כהראב"ד בפירושו לתמיד שם, שמחדש שרק אהל אסור ולא שאר דברים, הלא הרמב"ם אינו סובר כן, שכתב: ואין בונין בו עץ כלל. ואף הראב"ד עצמו, בהשגות בב' המקומות, אינו סובר כן, ואף לא הכסף משנה ולא תוס' צרפת. מוכרחין איפוא לומר, שמחלקים בין עזרת נשים לשאר הר הבית, וא"כ אף הראב"ד, שאמר בה' ביה"ב פ"א ה"ט שאיסור עץ ליכא גם בעזרת נשים, ואין ראיה מאיסור עץ, דהא לא חמיר משאר הר הבית אפשר יודה שחלוק לענין הכל בכתב מקום עזרת נשים משאר הר הבית ולכן לא הקשה מסורג, וא"כ אף שיסבור הרא"ש כראב"ד, שאין ראיה מעץ, יכול לסבור שחלוק לענין הכל בכתב, (עיין בהגהות הריעב"ץ בסוכה שם, שדימה דין איסור עץ לאיסור הכל בכתב, ולכן כתב שקושיית הגמרא מהכל בכתב הוא מהזיון הקבועין, ולא מגוזזטראות, שהיו רק לפי שעה, כמו שמותר מצד איסור עץ, וכוונתו לתירוץ הראב"ד בהל' ע"ז, וא"כ גם לענין המקום יש לדמות להסוברין שיש איסור עץ גם שלא בעזרה ומ"מ אסרו רק בעזרת נשים שגם ענין הכל בכתב הוא רק בעזרת נשים, ולא קשה מהסוברין שרק בעזרה יש איסור עץ שלא דומה לדידהו "הכל בכתב" לענין המקום, ש"בעץ" נאמר אצל מובח שהוא רק בעזרה, כדאיתא בראב"ד. אך עצם שיטת הריעב"ץ תמוהה מהא דריש כסוי הדם וגם להרמב"ם שלא היו זיוין כלל, מוכרחין לפרש הקושיא אגוזטראות אף שהוא רק לפי שעה, וצ"ע).

וטעם החילוק הוא אולי משום שקדושת עזרת נשים חמורה משאר הר הבית, כדאיתא בפ"א מ"ה דכלים, ואף שהדין המוזכר שם שאין טבול יום נכנס לשם הוא רק מדרבנן, כדאיתא ביבמות דף ז', מסתבר שעצם המעלה לקדושה הוא מדאורייתא אך שאינו נוגע לדינא דשלוח משום שטמא מת נשלח רק ממחנה שכינה, וזב חוץ לשנים, ונמצא שלענין שלוח שוה עזרת נשים ככל שאר הר הבית, שהרי על כל פנים אינו מחנה שכינה, וכל הר הבית הוא מחנה לויה. על כל פנים עזרת נשים מקודשת יותר גם מדאורייתא. ומוכרח כן לרש"י, יומא דף מ"ד, שכתב על מה שאמר רב אדא בר אבהו שמע מינה מעלות דאורייתא. שהוא גם על כל המעלות כדחשיב רש"י גם החיל מהר הבית ועזרת נשים מן החיל והלא זה ודאי שטבול"י אסור בעזרת נשים רק מדרבנן (ואף החיל שטמא מת אסור בו שמשמע ברמב"ם פ"ז מביה"ב הט"ז שהוא מדאורייתא, מדלא נקט שהוא מדברי סופרים רק לענין טבול יום בעזרת נשים, וכן בפ"ג מב"מ ה"ח לא נקט שהוא מדברי סופרים אלא בטבול"י בעזרת נשים, מ"מ משמע מכ"מ שם ה"ט שגם הרמב"ם לא פליג. וכן מוכרח דהא מפורש בבבלי דף מ"ה שבשערי נקנור מותר טמא מת להכנס מדאורייתא, אף שהוא עזרת נשים שעוד עדיף מחיל וכן בסוטה דף כ' עיי"ש. ולכן פשוט שמה שכתב הרמב"ם בטבול"י שהוא מד"ס הוא לרבנותא, שאף זה הוא רק מדרבנן להוציא מלשון הברייתא ביבמות כדהוצרך ר' יוחנן לאשמועין). וא"כ איך כתב רש"י על מעלת החיל ומעלת עזרת נשים שהן מדאורייתא. ועיין בתוס' ישנים שהקשו עליו. ולכן צריך לומר כדפירשתי, שרש"י סובר שעצם הדין שקדושתו חמורה הוא מדאורייתא, אף שאינו נוגע לדינא דשלוח, וכן מדויקת לשון רש"י סוטה דף כ', שכתב ע"מ שהקשה בגמרא: למימרא דמת אסור במחנה לויה, אף שאירי שם בשער נקנור דהא ע"נ וגם שערי נקנור לא נתקדשו בקדושת עזרה והרי הן כשאר הר הבית עיי"ש. משמע שיש בעצם טעם להחמיר מחמת שקדושתו יתירה, אך כיון שלא נתקדשו בקדושת עזרה ה"ה לענין מת כשאר הר הבית משום שלא גאסר מת אלא במחנה שכינה כדבארתי. וכן מסתבר שגם הרמב"ם סובר כן, שרק על האיסור לטבול יום כתב שהוא מדרבנן ולא על עצם הקדושה. לכן מכיון שקדושת עזרת נשים חמורה אין להוכיח ממה שבעזרת נשים יש איסור בנין עץ ואיסור הכל בכתב שגם בכל הר הבית יהיה כן. לכן ניחא זה שהסורג היה של עץ. ומה שלהרא"ש לא היה מ"הכל בכתב" ויודעים שאסור גם בעזרת נשים בבנין עץ, משום שהאיסור בברייתא דתמיד דף כ"ה נאמר בעזרה ועזרת נשים נקראת אף היא עזרה במשנה, ובמקרא נקראת חצר, עיין בתוס' פסחים דף צ"ב.

ולפי"ז לא מצינו כלל סברא זו של מהרש"א אלא צ"ל כדפירשתי שהוא

מדאורייתא, שהוא כמפורש, ואולי גם כוונת מהרש"א כדבארתי אלא שנתן טעם ע"מ שלא נאמר ביחוד בציווי הבנין, משום שלא הוצרך לומר אלא מה שנתחדש, שצריך לבנות מדין המקדש, ולא מה שאסור גם מכבר בלא הבנין.

וממילא שמענו עוד מסוגיית הגמרא בסוכה שאף אם היתה מחיצה אבל כזו שאפשר לבא לידי קלות ראש נשאר עדיין אותו איסור מדאורייתא, שהלא אף בראשונה, כשהיו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ פרש"י שהיו נשים בעזרת נשים ואנשים ברחבה של הר הבית ובחיל, שהיתה מחיצה גדולה ביניהם כדין מחיצה, אך כיון שהוצרכו לעמוד נגד השערים הפתוחים כדי לראות זא"ז ראו שבא לידי קלות ראש, ולא הועילה המחיצה והיה אסור עדיין מדאורייתא, לכן התירו לעשות גזוטרטא, ואין לומר שהאיסור היה מדין יחוד, שהוא מדאורייתא, שמא יכנס איש לפנים, חדא דא"כ איפכא הוא לר' כהנא בקידושין דף פ"א, שיותר עדיף נשים מבפנים ואנשים מבחוץ, ואף כברייתא דתנא איפכא אינו, שהלא כאן אסרו עכ"פ למסקנא בתרוייהו, והתם מתיר בברייתא אנשים מבפנים ונשים מבחוץ. וגם אין שייך שיפלגו על מעשה רב, ועוד, בנשים ואנשים הרבה, כאלה שהיו בשמחת בית השואבה אין לחוש ליחוד, בין לרמב"ם בין לרש"י, שלרמב"ם שאוסר אף עם נשים הרבה אינו אוסר מצד שמא יפרוש אלא דוקא בפירוש, כדאיתא בפכ"ב מא"ב ה"ה, ולרש"י שאוסר שמא יפרוש, הלא אינו אוסר עם הרבה נשים, ועיין בח"מ אה"ע סי' כ"ב ס' קי"א, ועוד שלא שייך יחוד כלל שם, שהלא ב' המקומות היו פתוחין, והולכין דרך שם בכל עת אל מחוץ להר הבית ולחיל ולעזרת נשים ולעזרה וכן מעזרה ולחוץ, ועד ה' מבית שפתחו פתוח לרשות הרבים, לכן צריך לומר שהאיסור הוא רק מנשים קלות ראש, וחשבו מתחלה שמה שבאו לידי קלות ראש הוא מחמת שהאנשים הוצרכו לראות דרך עזרת הנשים, ואף שמצד עצם ההסתכלות בנשים אנו רואים שלא הקפידו, שהלא ידעו גם מתחלה ומ"מ התירו זה כשלא ידעו שיבאו לידי קלות ראש, אבל כשראו שבאו לידי קלות ראש מצד ההסתכלות היינו שהרבו שיחה ביניהם בדברי הבל ואיסור וכדומה, התקינו להחליף, שהנשים יהיו מבחוץ אחורי האנשים, שבוז יש מעלה, כדחזינן בסנהדרין דף כ' עיי"ש בתוס', ועדיין באו לידי קלות ראש כיון שלא היתה מחיצה החולקת וסותמת ממש, אלא דין מחיצה, שראיתם היתה נגד מקום השערים שהיו פתוחים, ולפיכך אף שלכל דבר הרי היא מחיצה גמורה, לענין הבדלת אנשים מנשים אינה כלום שעדיין הם כמעורבין ובאים לידי קלות ראש.

נתברר מכאן שצריכים מדאורייתא לעשות גזוטרטא, שיהיו הנשים מלמעלה ואנשים מלמטה, וגם אז אינם כמעורבין, וכלשון המשנה במדות (ב, ה): והקיפוח

כצוטרטא שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהיו מעורבין. וכן פסק הרמב"ם פ"ה מביה"ב ה"ט. אלמא שלכתחילה אף שהיו מובדלין בדין מחיצה נחשבו כמעורבין, ואסור מדאורייתא והוא כמפורש לעשות גוזזטרא. היוצא מזה גם בבתי כנסיות, שמתקבצין בהם אנשים ונשים להתפלל טוב יותר לעשות גוזזטרא. שהנשים יהיו למעלה, ואם מאיזה טעם קשה לעשות גוזזטרא, צריכים לעשות מחיצה ממש, כזו שתמנע מלבוא לידי קלות ראש, ולא די במה שנחשוב מחיצה לכל דבר, כגון מחיצה בשערים פתוחים, כמו שראינו שלא הועילה במקדש והיה אסור מדאורייתא. לכן לא די במחיצה של עשרה טפחים מן הקרקע, שאינה כלום לענין קלות ראש, שהרי יכולים לדבר ולהרבות שיחה זה עם זה בלי שום קושי, אף כשיושבים, אין לך קלות ראש גדולה מזו ונחשבו כמעורבין ממש ואסור מדאורייתא, שהרי גרועה היא ממחיצה שהבדילה בין עזרת נשים לחיל במקדש, שלא הועילה אף שהיתה יותר ניכרת מתוך שהיו השערים פתוחים, וצריכין לעשות מחיצה גבוהה במדה כזו שלא יבואו לידי קלות ראש. אבל מסתבר לענ"ד שדי במחיצה עד אחר הכתפים. הלא ראינו שהמחיצה אינה מצד איסור הסתכלות, כמו שכתבתי לעיל, שהרי ידוע זה גם מתחלה ומ"מ התיירו ולא חשו לזה, ואף אחר התיקון הגדול לא נזכר שהיתה שם רק גוזזטרא שהיא מקרשים מונחים על הזיזין הבולטים, וסתם גוזזטרא אינה במחיצה, עיין עירובין דף פ"ז ובפי' המשניות להרמב"ם שם, וא"כ נראות הנשים כיון שלא הקיפו את הגוזזטרא במחיצה ולא חשו לזה ואף שלא נראו הנשים לאנשים העומדין תחת הגוזזטרא הלא נראו לאנשים העומדים באמצע.

ואף שהרמב"ם בפירושו למשנה סוכה שם, כתב: כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים, על כרחנו אין לפרש מצד איסור הסתכלות, שהלא אף כשהן למעלה הן נראות, מכיון שלא הזכיר כלל שהיתה מחיצת להגוזזטרא. ודוחק לומר שמכיון שלא נראו אלא להעומדים באמצע, ומכיון שהיו חסידים ואנשי מעשה, שרק הם היו המרקדים בשמחת בית השואבה אין קפידא בהסתכלות, כלרב גידל, ברכות דף כ', שהלא לא בכל חסידים ואנשי מעשה מצינו מעלה זו דרב גידל, שהרי רבנן דרב גידל וכן רבנן דרב אחא בכתובות דף י"ז היו ג"כ חסידים ואנשי מעשה, ולא היתה להם מעלה זו, ואדרבא אמר אביי בסוכה דף נ"ב: ובת"י יותר מכולם, ובסוף קידושין מצינו בר"מ ור"ט שעוד החמירו על עצמם גם בדברים שאנשים פשוטים לא נחשדו עליהם ולא סמכו על חסידותם ותורתם, וגם בודאי היו באמצע אנשים מהעם הבאים לראות, שהרי לא נזכר בשום מקום שלא הניחו לרואים לעמוד במקום המרקדים.

וגם מלשון הרמב"ם, בפירושו, משמע שמקום האנשים לא היה למטה תחת

הגזוזטרא, שכתב, שהיו מתקנים מקום לאנשים ומקום לנשים, ומקום הנשים למעלה ממקום האנשים, ולא כתב כלשון הרע"ב, שהיו מושיבין הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה, שהיה משמע תחת הגזוזטרא. מלשון הרמב"ם משמע שלא היו האנשים למטה מן הנשים אלא מקום האנשים היה למטה על הרצפה ומקום הנשים היה למעלה במקום גבוה. כן משמע גם מלשנו בפ"ח מלולב הי"ב. ובוה מובן פירושו במדות פ"ב ה"ב: שהקיפו אותה בשקופין אטומים ועשו בהם כמין מעלות כדי שיביטו מהן הנשים. כוונתו שלא היו זיוין יוצאין מהכתלים להניח שם גזוזטרא כפרש"י, שהרי לפירושו לא היה שם כותל, אלא שעשו הגזוזטרא אטומה עד הקרקע ושקופים הוא מלשון השקפה, ונעשו מעלות לצד העזרה שיעמדו עליהן להביט משם. נמצא שלא היה כלל מקום תחת הגזוזטרא, לא כפרש"י. וא"כ נמצא שנראו הנשים לכל האנשים לפירושו של הרמב"ם. ומוכרחין לומר שכוונתו בפירושו לסוכה להסתכלות כזאת שיכולה להביא לידי קלות ראש, שהיא רק כשעומדות הנשים למטה בלא מחיצה ממש, שהן כמעורבין. וכתב זה מחמת שסובר, שההסתכלות מביאה לקלות ראש, כמו שכתב התו"ט. על כל פנים רק כשאפשר לבא מזה לקלות ראש שייך לאסור. וכשהן למעלה, אף בלא מחיצה, ולמטה במחיצה ממש וגבוהה, שאין שייך לחוש לקלות ראש, לא איכפת לן בהסתכלות אף להרמב"ם בפירושו. ואף אם נסתפק בכוונתו בפירושו, לדינא אין לנו אלא מה שכתב הרמב"ם בהלכותיו, שהוא שלא יהיו מעורבבין, וכמו שבארתי שבלא מחיצה גבוהה יחשבו כמעורבבין, כיון שבאין מזה לקלות ראש. אבל מצד הסתכלות אין לחוש. (ואין לטעות לפרש שקופין אטומים כמו שכתב הרמב"ם בפירושו למדות שהיו שם חלונות שקופים אטומים, וכמו בחלונות המקדש שפרש"י במנחות דף פ"ו שהיו רחבות מבפנים וצרים מבחוץ וכאן יהיה להיפוך, שבאופן זה נאמר שהן ראות ואין נראות כ"כ, ונפרש בפירושו בסוכה מצד הסתכלות לבד, שהלא לא אמר שעשו חלונות שקופים אטומים, אלא שהקיפו בשקופין אטומים, ואין בלשון הזה חלונות כלל, ולכן צריך לפרש כמו שפרשתי לעיל).

לכן במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים מסתבר שאין לבוא לידי קלות ראש ויש להתיר. והוא גובה ג' אמות, שהן י"ח טפחים, כדאיתא בשבת דף צ"ב. עיין ברש"י ותוס' שם, ובתוס' עירובין דף מ"ח, ותוס' ב"ק דף ק'. ואף שלרשב"ם שם, שעם הראש הוא ג' אמות, יש להקל ב"ז, שפחות מ"ז א"א מהא דשבת. מ"מ יש להצריך י"ח טפחים כתוס', שפי' הרשב"ם תמוה. ואף שנראים הראשים אף ב"ח טפחים כשעומדות, לא איכפת לנו שבאופן כזה רחוק הוא מאד שיבוא הדבר לידי קלות ראש. והמחמירין להגביה המחיצה עד שלא

יתראו גם הראשים תבוא עליהם ברכה, ובפרט שהרבה נשים אינן נזהרות בכיסוי הראש. אבל מדינא יש להתיר גם בגבוהה רק י"ח טפחים, ואף שנמצאות פרועות ראש, כבר הורה זקן בעל "ערוך השולחן", שבזה"ז שבעות"ר יש הרבה כמותן, מותר להתפלל כנגדן. ולכן אין למחות. אבל בפחות מי"ח טפחים אסור, וצריך למחות בכל התוקף, כי אף אם היה אסור רק מדרבנן צריך למחות, כ"ש שלע"ד הוא מדאורייתא, כמו שהוכחתי לעיל.

אמנם יש מקום לומר, שרק במקדש היה מדאורייתא, משום דין יראה ד"ומקדשי תיראו", שאם הוא בקלות ראש אינו ביראה, וא"כ בביהכ"נ הוא רק מדרבנן. שאסרו גם בהם קלות ראש, ולא מהני גם תנאי, עיין במגילה דף כ"ח, ובשו"ע או"ח סימן קנ"א, וכ"ש לקלות ראש של איסור שאין מועיל בה תנאי. אבל בעת התפלה, כשמזכירין שם שמים ודברי תורה וקדושה, מסתבר שהוא מדאורייתא, שהלא הקדושה שתיקנו בביהכ"נ, כתב הר"ן במגילה דף כ"ו, שהיא משום שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה עיי"ש. ואם דברי הקדושה בעצמם אינם על פי דיני הקדושה, איך שייך לתקן קדושה על בית הכנסת בשבילם, לכן משמע שבעת התפלה הרי הוא בדיני קדושה מדאורייתא, ויהיה אסור לנהוג בו בקלות ראש בתפלה מדאורייתא. אבל מוכרחין לומר שדין זה הוא מדאורייתא בכל מקום קבוע, שהלא ההספד שלעתידי, שלמדין משם, לא מצאנו בו שיהיה במקדש, ואם שם לא נאסר מדאורייתא אלא לצניעות בעלמא, איך שייך לומר מזה איסור דאורייתא למקדש, אלא משמע שהוא איסור בכ"מ, שצריכין להקבץ בו אנשים ונשים שאסורין להיות בלא הבדלת מחיצה ביניהם, כדי שלא יבואו לידי קלות ראש. ובלא צורך קיבוץ אף במקדש מותר, שהלא חנה התפללה במקדש סמוך לעלי הכהן (וכהא דדחקה ונכנסה לעזרה, בקידושין דף נ"ב, ולתוס' שם מותרות נשים ליכנס בעזרה גם בלא דחק עיי"ש, אף שנמצאים שם הרבה אנשים). אבל במקום שצריכין להתקבץ כבשמחת בית השואבה, וכזה דיתקבצו להספיד לעתיד הרי הוא דין מדאורייתא, שצריך מחיצה להבדיל ביניהם. ולפיכך גם בבתי כנסיות שלנו, שמתקבצים להתפלל צריך מחיצה ודוקא מחיצה כזו, שלא יבואו מתוכה לידי קלות ראש, שהוא או בגזוזטרא, שהנשים למעלה והאנשים למטה אף כשנראות משם, או במחיצה לא פחותה מגובה י"ח טפחים.

אגרת לעורך

מע"כ ידידי הנכבד מאד, לוחס מלחמת ה' למען האמת וכבוד שמים,
מר ר' ברוך ליטווין שליט"א, שלוי וברכה כל הימים.

נה נהניתי ממה שבארתם הענין באריכות ובטוב טעם. אבל מפני שהזכר
ברוב הפעמים רק כשיושבים בתערובות, לכן כתבתי (לעיל) בכתב
האנגלית שיתקן מע"כ זה בפרט בדברי שרק על זה הוצרכתי להאריך ולברר
שאסור מן התורה אף כשאינם מעורבין אם ליכא מחיצה ביניהם. ואם הן
מעורבין לא היה ספק כלל שכמה איסורין יש שם. והנני אומר יישר כחו וחילו
להוציא אל הפועל שכל יעיוזו עוד להקל בזה.
והנני ידידו ואוהבו.

משה פיינשטיין

איסור תערובת אנשים ונשים בביהכ"נ

מאת הרב אהרן קוטלר

לורדוני לבאר עפ"י דין תורתנו הקדושה בדבר קהלה חרדית שרוצים לשנות לעשות תערובות אנשים ונשים בבית הכנסת. מאד נשתוממתי לראות כי ימצאו מפקפקים בדבר פשוט ומוסכם לאיסור מכל חכמי הדורות ולא היה ת"ח עד היום הזה שיצדד בנדנוד כל שהוא להתיר, וכן נהגו כל ישראל מימות עולם ובכל תפוצות הגולה עד שבאו המהרסים פורקי עול תורה ומצות ומפירי קדושת ישראל. ואבאר קצת טעמים וראיות כפי שיזדמן. וזה החלי בעה"י.

(א) במשנה סוכה נ"א ומתקנין שם תקון גדול ומפרש בגמ' הקיפה גוזזטרא והתקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה, וגם מקודם התקון לא ישבו בערבוביא כמפורש בברייתא. אך גשים מבחוץ ואנשים מבפנים, אך מ"מ היה חשש של קלות ראש והתקינו כנ"ל. ובגמרא שם נ"ב וספדה הארץ כו' משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד והלא דברים קל וחומר ומה לעתיד לבוא שעסוקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהן [ועיין רש"י שם שהם ב' טעמים מיוחדים שהמצטער אינו מיקל ראשו מהר, ועוד שאין יצה"ר שולט כדכתיב "והסירותי את לב האבן" וכו'] אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד, עכשיו שעסוקין בשמחה ויצה"ר שולט על אחת כו"כ. עד כאן בגמרא. וקל וחומר בן בנו של קל וחומר אם במקדש שהי' קדושתו ומוראו גדול מאד ועשרה נסים נעשו לעיני כל ישראל במקדש תמיד כמתניתין דאבות וכולם קיימו את המ"ע "ומקדשי תיראו" מ"מ ראו כי נחוץ לתקן דוקא בדרך גוזזטרא אף שגם מקודם לא הי' בערבוביא, — ובדור הזה שירדנו רבוא רבואות מדרגות אחרונות בכל הפרטים כמבואר ומובן לכל בר דעת [ואם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים, וזה נאמר רק על הרחק דור אחד בזמן התנאים, דור שני נגד דור אחד קודם לו, ורבינו הקדוש שכך שמו וזכרו לעולם אמר כשם שבין קדשי הקדשים לחולי חולין כך בין דורו של ר' יוסי לדורנו וקדם לו